

Дрэва хворае ці святое?

Расказваюць, што раней на дрэвах з'яўляліся цудадзейныя абразы. Ці праўда гэта?

Мы жывём на таямнічай зямлі. Расказваюць, што раней на дрэвах з'яўляліся цудадзейныя абразы, нашым продкам яўляліся святыя, тут сустракалі незвычайных жывёл і істот, адбываліся чароўныя з'явы. Былі ў нас аналагі Стоўнхэнджа, пачвар вялося не менш, чым у старажытнай Еўропе, міфаў даследчыкі запісалі не адзін

дзясятка. Ды і сёння ёсць чым пацешыць турыстаў: узнаўляюцца абрады, людзі едуць на крыніцы па чароўную ваду, прыносяць падарункі камяням і назіраюць за тым, як растуць каменныя крыжы. Нават калі незвычайнае не давядзецца растлумачыць (а раптам за такімі гісторыямі схаваны сапраўдныя адкрыцці — так людзі маглі апісаць рэдкія прыродныя з'явы і чырванакніжных жывёл), чаму б не ставіцца да гэтага як да фальклору?

У ранейшыя часы, калі не было столькі кніг і нашы продкі не былі настолькі тэхнічна прасунутыя, розныя з'явы, якім немагчыма было даць тлумачэнне, лічыліся чарадзейнымі. Але нават байкі вартыя вывучэння — з іх мы можам даведацца пра тое, якім раней уяўляўся свет, як людзі назіралі за ім і аберагалі, як ставіліся да прыроды і як спрабавалі выжываць у неспрыяльных умовах. Збіраючы і аналізуючы запісы пра цуды, можна многа даведацца пра культуру, традыцыі, побыт, народную медыцыну, гісторыю. Людзі, якіх цікавіць гэта тэма, сядзяць у архівах, выбіраюцца ў экспедыцыі і дзеляцца ўласным досведам на канферэнцыі «Таямнічая Беларусь», якую ладзіць суполка «Уфалагічны камітэт». Тут збіраюцца краязнаўцы, музейшчыкі, этнографы, гісторыкі. Тэмы для абмеркавання могуць быць звязаны з археалогіяй, этнаграфіяй, фальклорам, міфалогіяй, тапанімікай, сакральнай геаграфіяй і нават літаратурай (вобразы з легендаў і паданняў часта выкарыстоўвалі ў сваіх творах пісьменнікі). А колькі тэм яшчэ можна знайсці для дыскусій! Сёлета ў Нацыянальнай бібліятэцы на канферэнцыі адзін з дакладаў быў прысвечаны запісам пра цуды, зробленым у XIX—XXI стагоддзях. Ілья Бутаў вывучаў Нацыянальны гістарычны архіў, запісы БДУ, Цэнтра даследавання нацыянальнай культуры, а таксама працаваў з дакументамі ў Расіі.

Аповеды пра чароўнае яшчэ чакаюць вывучэння, інтэрпрэтацыі. Але ці не сведчаць згадкі пра з'яўленне на зямлі Божай маці, яе слядоў на камянях, пра аб'яўленні абразоў на дрэвах, міратачывасць, што багі былі дабразыхлівыя да беларусаў? А можа, па тых расказах мы зможам больш даведацца пра вераванні продкаў, іх уяўленні пра карціну свету, стасункі паміж людзьмі?

Чаму ў розных кутках Беларусі людзі бачылі (і працягваюць сустракаць у наш час) на дрэвах вобразы святых? Напрыклад, у адной са спраў, што захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве, гаворыцца, што ў 1848 годзе пятнаццацігадовая дзяўчына на світанні заўважыла свячэнне на сухой сасне, пасля якога месцічы сталі казаць, што на дрэве з'яўляюцца выявы святых. Гэтае ж данясенне нават разбіралася мінскім земскім судом.

Вобразы могуць з'яўляцца пасля ўдара ў дрэва маланкі, альбо іх заўважаюць на спілах старых дрэў. Часам аб'яўленне святых можа быць звязана з пэўнымі святамі (напрыклад, Радаўніцай, Вялікаднем) ці гістарычнымі падзеямі. У народнай інтэрпрэтацыі часта фігуруе здагадка, што на такім месцы раней стаялі царква, касцёл ці капліца. Калі звесткі пра незвычайныя знаходкі трапляюць у СМІ, падобныя дрэвы могуць становіцца месцамі паломніцтва. Напэўна, садаводы зможуць растлумачыць,

што гэта за хвароба на дрэве. Але ж так хочацца верыць у цуд! Цікава даведацца, як людзі апавядаюць пра такія з'явы, якія падзеі і надзеі з імі звязваюць.

Радзей на Беларусі можна сустрэць інфармацыю пра з'яўленне на спілах дрэў нерукатворных крыжоў.

Ды і факты з'яўлення абразоў на дрэвах у розныя часы стараліся «замяць». Пры паведамленні пра іх у XIX стагоддзі выкарыстоўвалі словы ўяўны ці «ілжывы» цуд, а ў судах высвятлялася, нібыта іх спецыяльна вешалі мясцовыя жыхары, каб атрымаць з таго якую карысць. Насамрэч магло быць і такое — старыя абразы нельга было выкідаць, і людзі, калі пазбаўляліся ад іх, пакідалі на дрэвах ці пускалі па вадзе. А можа, у народзе проста пераказвалі раней недзе пачутыя кананічныя сюжэты? Варта згадаць, напрыклад, Жыровіцкі манастыр, дзе на дрэве з'явілася ікона.

Пакуль гэтая тэма яшчэ мала вывучана, і даследчыкі просяць, калі хто чуў пра падобныя з'явы, падзяліцца інфармацыяй, каб разам стварыць больш поўную карціну праяўлення цудаў на тэрыторыі Беларусі.